Махиянова Рузиля Миргазияновна,

Кашипова Наиля Задитовна,

учителя татарского языка и литературы
МАОУ-“СОШ№17”,
г.Альметьевск, Татарстан. Россия
e-mail: kashipova73@mail.ru

УДК 371

КОНКУРЕНТЛЫККА СӘЛӘТЛЕ ШӘХЕС ТӘРБИЯЛӘҮ ӨСТЕНДӘ ЭШ ТӘҖРИБӘСЕ

ОПЫТ РАБОТЫ В ВОСПИТАНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ ЛИЧНОСТИ

THE SKILLS OF WORK IN UPBRINGING OF COMPETITIVE PERSON

Аннотация. В статье рассматривается проблема организации работы с одаренными детьми. Обосновывается то, что грамотно организованная и систематически осуществляемая деятельность по развитию одаренности развивает у обучающихся стремление к интеллектуальному самосовершенствованию и саморазвитию, творческие способности, навыки проектно-исследовательской деятельности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, дифференциальный подход, одаренность, исследовательская работа.

Abstract. This article is researching the problem of organization the work with talented children.

Its proved that activity which is correctly organized and systematically fulfilled in developing skills leads children to work out abilities in working with project-researching activity.

Keywords: competitive, differential approach, talented, research work.

Бүгенге заман мәктәпне тәмамлаучыларның киләчәктә хезмәт базарында конкурентлыкка сәләтле булуларын таләп итә. Моның өчен мәктәпнең укучыларны белем-күнекмәләр җыелмасы белән коралландыруы гына түгел, ә аларда иҗади фикерли һәм инициатива күрсәтә белү, стандарт булмаган чишелешләр алу кебек сыйфатларны да үстерүе кирәк.

Заман таләбе - баланың табигать тарафыннан бирелгән сәләтен үстереп, аны иҗади шәхес итеп тәрбияләү. Белгәнебезчә, укыту өлкәсендә сәләтле балаларны табу һәм аларның эшчәнлеген үстерү – хәзерге көндә төп бурычларның берсе булып тора. Без баланың сәләтен никадәр тизрәк күреп алабыз, үстерәбез, уңай шартлар тудырабыз, шул очракта гына көтелгән уңышларга ирешә алабыз.

Хәзерге заман шартларында сәләтле балалар белән эшләү системасы зур җаваплылык сорый дип әйтергә кирәк. Ни өчен дигәндә, һәрбер кеше үзенең мөмкинлекләреннән, үз кызыксынуларыннан чыгып, киләчәккә һөнәр сайлый, олы тормыш юлына аяк баса.

Укучыларның иҗади казанышлары – бу мәктәпнең җимеше, шуңа күрә сәләтле балаларны ачыклау, югалтмыйча үстерү укытучы өлешенә төшә.

Гомумән, һәр уңышка ирешүнең сәләт-талант нәтиҗәсе генә түгел, ә тырышлык нәтиҗәсе икәнен беләбез. Баланың сәләтен дөрес юнәлештә үстергәндә ул берничә өлкәдә үзенең талантын күрсәтә ала.

Татар теле һәм әдәбияты укытучылары буларак, үзебезнең эш дәверендә сәләтле балаларны камилләштерү, укучыларның белемгә омтылышын көчәйтү, зыялы шәхесләр тәрбияләү өстендә даими эш алып барабыз. Сәләтле балалар белән эшләгәндә алдыбызга түбәндәге максатларны куябыз һәм әлеге максатларга ирешү өстендә эшлибез:

программа материалын бик яхшы үзләштерү;

бәйләнешле сөйләм үстерү;

фикерләү сәләтен үстерү;

анализ үрнәкләрен белү;

өстәмә чыганаклардан файдалану;

татар халкының үткәне, бүгенгесе турындагы материалларны өйрәнү, гореф - гадәтләре белән кызыксыну, хөрмәт итү, вакытлы матбугат белән танышып бару, радио, телевидениедән татарча тапшыруларны даими карау;

Республика һәм Россия күләмендә үткәрелгән бәйге конкурсларда катнашу;

милли бәйрәмнәребезне өйрәнү;

татар халкының күңел бизәкләре – милли сәнгать үрнәкләре белән таныштыру;

шәһәребезнең күренекле язучылары, шагыйрьләре белән очрашу;
сәләтле укучыларның хезмәтләрен күрә белү һәм үстерү;
махсус программа белән эшләү;
дифферинциаль якын килү, аларга консультацияләр бирү;
үз һәм сыйныф эшчәнлеген анализлау;
иҗади эш өчен материал әзерләү;
укучыларның киеренкелеген киметү;
төрле типтагы һәм авырлыктагы күнегүләр эшләү;

Сәләтле укучылар белән эш формалары:

җади остаханәләр (мастерская);
сәләтле укучылар белән группалап эш;
факультативлар;
кызыксынуларына карап түгәрәкләр;
конкурслар;
интеллектуаль марафоннар;
электив курслар;
олимпиадаларда катнашу;
индивидуаль план буенча эш;
профиль алды классы белән эш һ.б.

Укучыларның иҗади сәләтен үстерүдә иҗади дәресләр, иҗади биремле күнегүләр, биремнәр зур әһәмияткә ия. Чөнки бу эшләр аларның инша, шигырь, хикәя, әкиятләр язу осталыгын арттыра, сүзлек запасын баета, сөйләм телләрен үстерә, иң мөһиме – матур әдәбият әсәрләре белән якынаюга этәрә. Укучыларыбыз мондый эш төрләрен бик теләп башкаралар, Рәсәй һәм җөмһүриятебез тарафыннан оештырылган иҗади бәйгеләрдә катнашып, призлы урыннар яулаучылары да шактый. Даими рәвештә “Каурый каләм”, “Ак җилкән”, “Зирәк бала”, “Илһам” бәйгеләрендә катнашу - сәләтле укучыларны танытуның иң отышлы юлы.

Билгеле булганча, әдәбият укытучысының бурычы - программада каралган әсәрләрне аңлап үзләштерүдән, аның идея-эчтәлеген аңлатудан, язучының осталыгын бала аңына үткәрүдән, укучыда эчке матурлыкка омтылу кебек күркәм сыйфатлар тәрбияләүдән, әйләнә-тирә мохитка, дөньядагы төрле вакыйгаларга дөрес бәя бирә белергә, үзлегеңнән белем алуга өйрәтүдән гыйбарәт. Укучыларның сәләтен камилләштерүдә тагын бер мөһим чара – балада фәнни-гамәли конференцияләрдә катнашуга теләк тәрбияләү.

Тикшеренү эшчәнлеге белемнәрне югары дәрәҗәдә системага сала, укытучы һәм укучы эшенең иҗади якын килүен тәэмин итә. Әлеге эшләр укучыларның иҗади сәләтен үстерү, фәнни эшчәнлеккә кызыксыну тәрбияләү белән беррәттән, туган җиребезгә, шул җирдән чыккан күренекле шәхесләргә, халкыбыз тарихын өйрәнүгә мәхәббәт тәрбияли.

Укучылар ел саен Р.Фәхретдин, Г.Тукай, М. Җәлил, К.Насыйри, И.Хәлфин, К.Булатова, С.Сөләйманова, Ф.Садриев һәм башка күренекле шәхесләребез эшчәнлегенә багышланган фәнни-гамәли чараларда катнашалар. Тикшеренү эшләрендә катнашу укучыларның танып-белү активлыгын үстерүгә уңай йогынты ясый. Бу – белем алу юнәлешен, укучыларның үз һөнәрен дөресрәк сайлау мөмкинлеген тәэмин итә. Төрле чыганаклар белән эшләгәндә укучы үзенең һәм тирәсендәгеләрнең акыл хезмәтен хөрмәт итәргә һәм бәяләргә, башкалар фикеренә игътибарлы булырга, үзе ирешкән нәтиҗәләренең дөреслеге өчен җаваплылык хисе тоярга өйрәнә.

Әлбәттә, укучының иҗади сәләтен үстерү укытучы һәм укучыдан зур сабырлык, түземлелек, дәвамчанлык сорый. Эш билгеле бер системага салынып алып барылса гына, нинди дер үсешкә һәм мактаулы дәрәҗәгә ирешергә мөмкин. Шунлыктан, сәләтле балар белән эшне башлангыч сыйныфлардан ук оештыра башлау мөһим. Бу вакытта инде укытучыдан программаны укучыларның яшь үзенчәлекләренә туры китереп эшләү таләп ителә, үз чиратында, укытучы өчен авторлык программалары эшләү өчен дә менә дигән мөмкинлек.

Әдәбият

1. Абзалова-Сәлманова Р.Т. Иманлы төбәк җәүһәрләре. – Казан: “ Сүз” нәшрияты, 2008.
2. Заһидуллина Д.Ф., Ибраһимов М.И., Әминева Р.В. Әдәби әсәргә анализ ясау. – Казан: «Мәгариф» нәшрияты, 2005.
3. Заһидуллина Д.Ф., Закирҗанов Ә.М. Татар әдәбияты. – Казан: «Мәгариф» нәшрияты, 2004.
4. Хөснетдинова Л.К. әдәбият укыту мәсьәләләре. – Яр Чаллы. 2000.